

צדיק ורע לו?

ליום השואה

★ לפני שתתחילו את הלימוד בדף זה, עצרו. שתפו אחד את השני בתחושות העולות סביב היום הזה. האם מישהו רוצה לשתף בסיפור משפחתי? סיפור ממסע לפולין? רגשות הצפים סביב היום?

אם עדיין נשאר זמן, עברו לדף הלימוד.

לאחר השואה, הרב ברקוביץ' כתב ספר בשם 'אמונה לאחר השואה'. אנחנו לא מתימרים להבין את הנושא בדף זה, אלא להעלות כיוון מחשבה נוסף על הסוגיה. האל-המסתתר נוכח; ואף-על-פי שהאדם אינו חש בנוכחותו, הוא נוכח ממקום סתור. מכאן שהאל-יכול להסתתר רק בעולם הזה. אבל אילו היה העולם הזה נטול-קדושה לגמרי, לא היה לא-ל מקום בעולם להסתתר בו. הוא יכול להסתתר רק בהיסטוריה. ומאחר שההיסטוריה היא בתחום אחריותו של האדם, אכן צפוי שהאל-יסתתר וישתוק בשעה שהאדם ממלא את התפקיד שהועיד לו הא-ל.

אחריות נזקקת לחירות, אבל נוכחותו המשכנעת של הא-ל עלולה לערער את החירות של החלטת אנוש. הא-ל מסתתר באחריות האנושית ובחירות האנושית. (אמונה לאחר השואה, עמ' 58)

★ למה הא-ל מסתתר על פי דבריו של הרב ברקוביץ'?

אבל אם האדם לבדו הוא יוצר הערכים, היצור השואף להגשמת הערכים, הרי שהוא חייב להיות בעל חופש בחירה וחופש החלטה. ואת החופש הזה שלו א-לוהים חייב לכבד. זה הכלל: א-לוהים אינו יכול להתערב כל אימת שהשימוש שהאדם עושה בחופש לו אינו נראה בעיניו. אמנם אילו התערב היה מבטל את האפשרות של עשיית הרע, אבל הייתה מתבטלת גם האפשרות של עשיית הטוב. אפשר להפחיד את האדם, אולם אי אפשר להלקותו כל כך עד שיעשה את הטוב. **לולא כיבד א-לוהים את חירותו של האדם לבחור את דרכו מתוך אחריות אישית, לא זו בלבד שהטוב והרע היו נעלמים מעל פני האדמה, אלא שהאדם עצמו היה נעלם עמו.** שכן החירות והאחריות הם עצם מהותו של האדם. בלעדיהם האדם אינו אנושי. כדי שהאדם יהיה אדם, הוא חייב שתהיה לו רשות לבחור את בחירותיו מתוך חירות. **אם הוא בעל חירות שכזאת, הוא יעשה בה שימוש. אולם השימוש שהוא יעשה בה יהיה פעמים רבות שימוש רע. הוא יבחר באפשרות הרעה. וכשיעשה זאת, ייגרם סבל לחפים מפשע.**

(שם, עמוד 95)

★ מה הופך את האדם לאנושי על פי דבריו?

★ האם הדברים הללו עזרו לכם בשאלה הגדולה, 'היכן הקב"ה היה בזמן השואה'?

הרב פרופ' אליעזר ברקוביץ', מהבולטים בהוגים העוסקים בשואה, נולד ברומניה בשנת 1908. בשנים 1936-1939 שימש ברבנות בקהילת ברלין, ועם פרוץ המלחמה נמלט לאנגליה. לאחר המלחמה כיהן כרב בסידני שבאוסטרליה, ואחר כך בבוסטון. משנת 1958 שימש במשך 18 שנה, עד עלותו לארץ, כראש המחלקה לפילוסופיה יהודית בבית המדרש לתורה בסקווי שבשיקגו.

איך אנחנו מסתכלים על זה?

החניך היום שיגע לי את השכל, הוא לא שתק כל המפקד, הפריע במהלך הפעולה ובשלב כלשהו פשוט ברח הביתה בלי להגיד לאף אחד מילה... יש ימים כאלה, שקורים בהם דברים מעצבנים, שאנשים מכעיסים אותנו, מפריעים לנו. ולנו נותר... להתעצבן? לכעוס? אולי יש עוד אפשרות. אולי אנחנו יכולים לנסות להסתכל על הדברים מנקודת מבט שונה. אולי לחניך היה יום גרוע בלימודים וחבריו העליבו אותו? אולי המוכר שהיה עצבני גילה משהו עצוב?

תמיד אפשר להסתכל אחרת על הדברים.

★ תחשבו על מקרה מעצבן שקרה לכם בזמן האחרון, תתחלקו לזוגות, תספרו אחד לשני על המקרה שקרה. אבל בסוף, תנסו לחשוב על משהו חיובי שיצא מהסיפור הזה...

תלוי איך מסכלים על זה!

מרטין בובר, היה פילוסוף במאה ה-20. באחד מספריו הוא מתאר את תופעת הנס בעולם, האם הוא קיים או לא?

מושג הנס ניתן לעיון הסטורי, אפשר להגדירו בראשיתו כהשתוממות שאינה ניתנת להבטל. האדם המתפלסף והאדם המאמין משתאים שניהם על התופעות, אבל הראשון מבליע את השתוממותו בהכרה אידאולוגית (רעיונית), ואילו השני עומד ושוהה בה. שום הכרה אין בידו להחליש את השתוממותו, ושום הסברה סיבתית אינה יכולה אלא להעמיק בעיניו את עצם הנס. ... נס אינו דבר 'על טבעי' או 'על היסטורי'... נס הוא מה שמתרחש ככל שהוא מזדמן לאדם המוכן לקבלו כנס. הבלתי שכיח מזרז את הזימון הזה, אבל לא בכך עיקר ייחודה של ההתרחשות. גם הדבר השכיח ביותר יכול להראות כנס באורה של שעת הכושר.
(מרטין בובר, 'הנס על הים')

בובר אומר שלא רק מצבים יומיומיים תלויים בהסתכלות שלנו, אלא גם ניסים תלויים במוכנות שלנו לראות אותם כניסים.

★ תנסו לחשוב על דברים שהם ברורים מאליהם בחיים שלכם, מה יכול להיות 'נס' או דבר מיוחד?

איך אנחנו ניגשים לדיאלוג עם מי ששונה מאיתנו?

גשר בין דתיים לשאינם

אנחנו מכירים את התחושה, מגיעים למפגש עם ההנהגה, שבט אחר, או סתם מפגש עם מישהו שאינו שומר תורה ומצוות. ויש התלבטות, האם להיות 'דוס' או 'לזרום', האם להראות את המשותף או לעמוד על השונה...

★ מה תחושת הבטן שלכם אומרת לכם לעשות במפגשים כאלה?

★ קראו את דבריו של אלדד וייל, תחשבו האם אתם מסכימים עם הדברים? לא?
...גם ביחסי חילונים-דתיים הסיפור הוא דומה. יש את אלו שלמען זה שלא יהיו שום מריבות, יעדיפו שחילונים ודתיים פשוט לא ייפגשו, יגורו בשכונות ובערים נפרדות וינסו להימנע מכל מגע משותף. על זה מדבר הרבה הרב יובל שרלו כי הפער המדאיג בין "מדינת ירושלים" ל"מדינת תל אביב" הולך וגדל ולאט לאט צומחות פה שתי מדינות בתוך אותה מדינה. לעומתם, יש כאלו המתעקשים על השיתוף והחיבור, אך "אם אפשר, שיהיה נעים כמה שיותר" ולכן, עדיף להימנע מלדבר על השונה. אדרבה, בוא לא נדבר על הייחודי של כל קבוצה, אלא על המאחד. ומרוב מאחד יוצא, שכל קבוצה מאבדת את המייחד. הדתי מנסה להיות כמו החילוני כדי שלא ייתפס חס וחלילה דתי מדי ואת מנהגיו "המשונים" שומר לד' אמותיו ספון בביתו, ואילו החילוני מנסה כמה שפחות לדבר על הזהות היהודית החילונית שלו, כי "היהדות" זה של "ההם", ודיבורים על "הם" ו"אנחנו" מייצר ריחוק, ולכן החילוני נותר ריק מתוכן ואת היהדות מפקיר לדתיים.

דיאלוג אמיתי הוא כזה שבו כל קבוצה מביאה את השונה והמייחד אותה למפגש. הם נפגשים סביב נושא תוכן משותף וכל אחד מביע את תפיסתו האחרת....

[אלדד וייל, "למה דיאלוג?", אתר עדת הצופים, 2010]

★ נסו לחשוב על מפגש עם אנשים שאינם דתיים. במה אתם מתייחדים?

★ מה שונה בתפיסת עולמכם, שחשוב לכם להביע?

★ איך אתם מתנהגים במפגשים מעין אלה? האם זה נכון, לדעתכם?

האם אנחנו קשובים לסביבה?

★ קראו את הסיפור, ותשוחחו על מחשבותיכם לגבי הסיפור

מעשה באדמו"ר הזקן בעל התניא, שישב ולמד בחדרו. לפתע שמע תינוק בוכה בעריסתו. סגר האדמו"ר את הגמרא, ניגש לחדרו של התינוק והרגיעו. לאחר מכן הלך האדמו"ר לחדר הסמוך, ומצא שם את נכדו, כשהוא יושב שקוע בלימודו. האדמו"ר תמה על נכדו: מדוע לא קמת להרגיע את התינוק הבוכה? הנכד הנבוכך הרים את מבטו וענה לסבו: הייתי כל כך שקוע בלימוד, עד שלא שמעתי כלל את קול הבכי. העיר לו סבו: אם אדם לומד תורה ואיננו שומע קול של תינוק יהודי בוכה, משהו פגום בלימוד זה

(והארץ נתן לבני אדם/הרב יהודה עמיטל. מבוסס על סיפור של חסידות חב"ד)

האם אנחנו יודעים לשמוע את קולות האנשים סביבנו שצריכים אותנו? תקופת החופש הגדול, בה אין מסגרת קבועה, מאפשרת לנו זמן לפתוח את העיניים והלב ולפעול למען מטרות שונות שאנו לא מספיקים להתייחס אליהן במהלך שנת הפעילות הרגילה.

תרגלו רעיון זה...

★ כל אחד מחברי הצוות יסתכל באתר חדשות אחר באינטרנט. מה הכותרות הנמצאות באתרים השונים?

★ האם יש משהו שאתם חושבים שראוי להתייחס אליו? 'קול של תינוק בוכה'?

★ תבחרו נושא שאתם מרגישים שחשוב לדבר עליו. תלמדו עליו יותר, ותשוחחו עליו עם החניכים בפעולה הבאה.

★ זאת יכולה להיות משימת מסלול משמעותית ומעשירה לתקופת החופש!

איך בונים שכבות?

כל אחד מהצוות מקבל דף עם לוח של החודש הבא. צריכים להסתכל ביומן, באינטרנט ולמלא ימים משמעותיים או מיוחדים שיש בחודש הקרוב. ימים כלליים, דתיים ואישיים.
הראשון מציג את האירועים שהוא שם בלוח שלו, כל אחד שיש לו להוסיף יוסיף את האירועים שהוא שיבץ בלוח שלו.

עבודה בזוגות- כל זוג לוקח שלושה אירועים שיש בחודש הזה (כדאי לקחת אירוע כללי, דתי ואישי) וחושב איזה התייחסות צריכה להיות לה בפעולות בחודש הקרוב.

דיון בשאלה בצוות-

- ★ למה אנחנו צריכים להתייחס?
- ★ איך אנחנו מתייחסים לימים מיוחדים שאינם בלו"ז הרגיל?
- ★ איך אנחנו מתייחסים לאירועים שמיוחדים לנו, כעדה? לנו כאנשים פרטיים?

ניתן להיעזר ב"שכבות" באתר ההדרכה העדתי!